

بررسی چگونگی اجرای قانون مالیات بر
ارزش افزوده و چالش‌ها و موانع پیش روی آن
(ویرایش دوم)

معاونت پژوهشی
دفتر مطالعات اقتصادی

کد موضوع: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۰۳۲۱
آذر ماه ۱۳۸۹

تهران، خیابان شهید بهبهانی، پلاک ۱۳۱، کوچه طالقانی - بعد از چهارراه شاداب
تلف: ۸۳۲۵۰۰۰۰، فکس: ۸۳۲۵۰۰۰۱
پیش‌گوشه مکتب‌العلمی - وبلاگ: ۱۳۱ کد پستی: ۱۵۸۳۲۵۱۱۲
<http://www.majlis.ir>

به نام خدا

بررسی چگونگی اجرای قانون مالیات بر
ارزش افزوده و چالش‌ها و موانع پیش روی آن
(ویرایش دوم)

فهرست مطالب

۱. بیان مسئله	۱
۲. اهمیت اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده و جایگاه آن در نظام اقتصادی	۳
۳. مقاومت‌ها و برخی چالش‌های پیش روی اجرای قانون	۱۱
۴. دلایل اعتراض صنف طلا و جواهر	۱۵
۵. نظر سازمان امور مالیاتی در اجرای قانون	۱۷
جمع‌بندی و پیشنهادها	۲۱
منابع و مأخذ	۲۳
	۲۸

بررسی چگونگی اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده و چالش‌ها و موانع پیش روی آن (ویوایش دوم)

چکیده

اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده در نظام‌های اقتصادی با هدف گسترش پایه مالیاتی، ایجاد بسترهای شفاف‌سازی اقتصادی، جلوگیری از فعالیت اقتصاد زیرزمینی و قاچاق کالا صورت می‌گیرد. اجرای این قانون در اقتصاد ایران با برخی از چالش‌ها و موانع روبرو شده است.

در روزهای اخیر نیز مشکل ایجاد شده ظاهراً به صنف طلا و جواهر فروشان بازمی‌گردد. فعالان این صنف با بیان برخی از ویژگی‌های طلا و تشریح فرآیندهای فعالیت این صنف بر این باورند که قانون مالیات بر ارزش افزوده نسبت به این صنف نباید جدی شود و یا روش اجرای آن تغییر کند. فعالان صنف یاد شده با اشاره به برخی از دغدغه‌ها و مشکلات صنف طلا و جواهر، محاسبه جمع‌ای مالیات بر ارزش افزوده و آثار تورمی آن در بازار خرید و فروش و نهایتاً رکود تورمی کسب‌وکار فعالان صنف طلا و جواهر، حق‌العمل‌کاری سهم بی‌الایی از معاملات درون صنفی، نحوه ثبت سنتی معاملات طلا و جواهر در میادلات درون‌صنفی، پیچیدگی در اجرای قانون و کم‌اطلاعی فعالان صنف از جزئیات آن و ... را به‌عنوان مهمترین مشکلات و دغدغه‌های صنف طلا و جواهر فروش در اجرای قانون مالیات بر

ارزش افزوده معرفی کردند. حال آنکه صرفنظر از لزوم اجرای قانون مصوب مجلس شورای اسلامی، نظرات کارشناسی و توضیحات ارائه شده توسط سازمان امور مالیاتی مشخص کرد که مکانیسم محاسبه و وصول مالیات بر ارزش افزوده جمع‌ای نبوده و این مالیات در مراحل مختلف تولید تا مصرف نهایی به مصرف‌کننده نهایی منتقل می‌یابد. علاوه بر این نوع معاملات (اجرتی، معاوضه‌ای و...) و ماهیت کالاهای مورد معامله (مصرفی، سرمایه‌ای و...)، نمی‌تواند رویه محاسبه و وصول قانونی این نوع از مالیات را تغییر دهد. زیرا مفاد قانون مالیات بر ارزش افزوده به‌صراحت انواع معاملات و کالاهای مبادله شده در بازار را مشمول مالیات این قانون دانسته و موارد معافیت را در فصل جداگانه‌ای مشخص کرده است. برای تسهیل در فرآیند ثبت دقیق اطلاعات در صورت‌حساب‌های معاملات و گنجانند اطلاعات مورد نیاز در اجرای موفق قانون مالیات بر ارزش افزوده در رابطه با فعالان این صنف، مقرر شد سازمان امور مالیاتی طراحی صورت‌حساب‌های (فاکتورهای) مرتبط با معاملات رده‌های مختلف شغلی این صنف را با همکاری فعالان این صنف در دستور کار قرار دهد.

اجرای کامل قانون مالیات بر ارزش افزوده برای همه فعالان صنف طلا و جواهر به همراه تلاش فعالان صنف طلا و جواهر و مسئولین سازمان امور مالیاتی برای بالا بردن سطح آگاهی رده‌های شغلی مختلف از کیفیت و جزئیات اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده، آموزش، اطلاع‌رسانی، توضیح و تبیین ابعاد اجرایی و آثار اجرای قانون در اقتصاد ملی، می‌تواند علاوه بر رفع بسیاری از دغدغه‌های اجرایی، اقتناع مؤدیان در اجرای موفق و کامل این قانون را در پی داشته باشد.

البته برخی از مشکلات، دغدغه‌ها و نگرانی‌های مطرح شده در ارتباط با قانون

مالیات بر ارزش افزوده قابل پیگیری است که پس از جمع‌آوری مشکلات قانون مذکور توسط مرکز پژوهش‌ها و بعد از اتمام دوره آزمایشی اجرای قانون مذکور، این موضوعات برای اتخاذ تصمیم مقتضی به کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی ارائه خواهد شد.

۱. بیان مسئله

قانون مالیات بر ارزش افزوده که در جلسه مورخ ۱۳۸۷/۲/۱۷ کمیسیون اقتصادی مطابق اصل هشتادونهم قانون اساسی به تصویب رسیده بود، در جلسه مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۱ به تأیید شورای نگهبان رسید و در مورخ ۱۳۸۷/۳/۱۹ توسط رئیس مجلس شورای اسلامی جهت اجرای آزمایشی به مدت پنج سال به دولت ابلاغ شد.^۱ کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی مطابق با نظر دستگاه اجرایی نیروی (سازمان امور مالیاتی کشور) زمان اجرای این قانون را مورخ ۱۳۸۷/۷/۱ تعیین کرده بود و این قانون در تاریخ ۱۳۸۷/۴/۱ توسط رئیس‌جمهور به وزیر امور اقتصادی و دارایی جهت اجرا ابلاغ شد.^۲

متأسفانه در همان روزهای آغازین اجرای این قانون، به‌دلیل عدم اطلاع‌رسانی به‌موقع در مورد فواید و آثار این قانون در نظام اقتصادی کشور و همچنین سازکارهای اجرایی آن با انتقاد وسیع فعالان اقتصادی و اصناف مواجه شد. رئیس‌جمهور در پی این اعتراضات طی نامه‌ای از سازمان امور مالیاتی، وزارت بازرگانی و سایر دستگاه‌های اجرایی درخواست کرد اجرای قانون برای اصناف را به مدت دوماه و تا زمان تهیه مقدمات و ابلاغ دستورالعمل‌های لازم و شهید شرایط مناسب با مشارکت و هماهنگی نمایندگان اصناف، متوقف نمایند.^۳ هرچند تصمیم با هدف ایجاد مقدمات اجرای موفق قانون بود، اما در همان دوره توقف اجرای آن امری مغایر با اصول قانونی معرفی و با نقد برخی از محافل کارشناسی مواجه شد.

در راستای دستور رئیس‌جمهور مبنی بر توقف اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده، سازمان امور مالیاتی کشور با صدور اطلاعیه‌ای در مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۱ آسانگری سازمان امور مالیاتی کشور را به‌منظور ایجاد تسهیلات لازم جهت اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده و رفع نگرانی اصناف، برگزاری جلسات هماهنگی، آموزشی و اطلاع‌رسانی لازم، یادآور شد. سازمان امور مالیاتی کشور در این اطلاعیه تأکید کرده بود که، بدیهی

مورخ ۱۳۸۷/۱/۱۹ موافقت و تاریخ ۱۳۸۷/۲/۲۱ به تأیید شورای نگهبان رسیده و طی نامه شماره ۹۶/۱۳۳۷ مورخ ۱۳۸۷/۲/۱۹ مجلس شورای اسلامی واصل گردیده است. به پیوست جهت ادراک ابلاغ می‌شود.
۱. نامه رسمی رئیس‌جمهور به وزیر امور اقتصادی و دارایی جهت دستور اجرای صحیح قانون مالیات بر ارزش افزوده و بررسی موانع و مشکلات رفع نگرانی‌ها و تسهیل فرآیندهای اجرایی و همچنین دستورالعمل‌های لازم جهت هماهنگی مختلف سازمان امور مالیاتی و سایر دستگاه‌های اجرایی جهت اجرای قانون مذکور را تهیه و به پیشنهاد ارائه شده بدین جهت در تاریخ ۱۳۸۷/۴/۱ ابلاغ دستورالعمل‌های لازم و شهید شرایط مناسب، اقدامات مربوط به اندام هر نوع وجوه در اجرای این قانون متوقف خواهد بود.

۱. نامه رسمی رئیس مجلس شورای اسلامی به رئیس‌جمهور معطوف به نامه شماره ۲۲۷۸۷/۳۲۰ مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۸ مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۸ کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی مطابق اصل هشتادونهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مالیات بر ارزش افزوده مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۷/۲/۱۷ مورخ ۱۳۸۷/۲/۱۷ به تأیید شورای نگهبان رسید و در مورخ ۱۳۸۷/۳/۱۹ توسط رئیس مجلس شورای اسلامی جهت اجرای آزمایشی به مدت پنج سال به دولت ابلاغ شد.
۲. نامه رسمی از طرف رئیس‌جمهور به سازمان امور مالیاتی کشور، مطابق قانون مالیات بر ارزش افزوده که در جلسه مورخ ۱۳۸۷/۲/۱۷ کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی طبق اصل هشتادونهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تصویب گردیده و مجلس با اجرای آزمایشی آن به مدت پنج سال در جلسه علنی روز سه‌شنبه

است تا زمان تهیه و ابلاغ دستورالعمل‌های لازم و تمهید شرایط مناسب اقدامات مربوط به اخذ هر نوع وجوه در اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده متوقف خواهد شد. همچنین این سازمان اطلاعیه مذکور را به‌عنوان ابلاغ کتبی به معاونت مالیات بر ارزش افزوده و واحدهای ستادی و اجرایی سازمان امور مالیاتی در سراسر کشور اعلام کرده و اجرای آن را برای همه بخش‌ها الزامی کرده است.^۱

با توجه به اطلاعیه صادره توسط سازمان امور مالیاتی کشور، سؤالات و ابهامات بسیاری در خصوص دامنه شمول معافیت‌های مالیاتی مطرح شده در دستور رئیس‌جمهور مطرح شد. براین‌اساس سازمان امور مالیاتی کشور با صدور بخشنامه‌ای در مورخ ۱۳۸۷/۷/۲۳ توقف اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده در اطلاعیه مورخ ۱۳۸۷/۷/۲۱ سازمان امور مالیاتی را صرفاً شامل اصناف کشور دانسته و تشریح کرد که اجرای این قانون در رابطه با واردکنندگان، صادرکنندگان و سایر فعالان اقتصادی مطابق دستورالعمل‌های صادر شده به‌قوت خود باقی است و

۱. اطلاعیه - قابل توجه اصناف محترم کشور، در اجرای دستور مورخ ۱۳۸۷/۷/۱۸ ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران، جناب آقای دکتر احمدی‌نژاد، ضمن تأکید بر اجرای دستور مذکور، به اطلاع عموم اصناف، شریف کشور می‌رساند، با هدف تهیه شرایط مناسب اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده برای اصناف محترم، بدین وسیله سازمان امور مالیاتی کشور آمادگی خود را به‌منظور ایجاد تسهیلات لازم برای اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده و رفع نگرانی اصناف محترم، برگزاری جلسات هماهنگی، آموزشی و اطلاع‌رسانی لازم به مسئولین محترم اصناف اعلام می‌نماید. بدین است که تا زمان تهیه و ابلاغ دستورالعمل‌های لازم و تمهید شرایط مناسب اقدامات مربوط به اخذ هر نوع وجوه در اجرای این قانون متوقف خواهد شد. این اطلاعیه به منزله ابلاغ کتبی به معاونت مالیات بر ارزش افزوده و واحدهای ستادی و اجرایی سازمان امور مالیاتی در سراسر کشور محسوب و برای همه بخش‌ها لازم‌الاجراست.

مؤیدان مذکور مکلف به اجرای قانون یاد شده هستند.^۱

از این تاریخ به بعد سازمان امور مالیاتی ضمن ایجاد برخی از یس‌ترهای اجرایی قانون مانند تهیه و تصویب دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های اجرایی و همچنین اطلاع‌رسانی و آموزش مؤیدان، سیاست اجرای تدوینی قانون مالیات بر ارزش افزوده را در پیش گرفت. مطابق مفاد ماده (۱۸) قانون مالیات بر ارزش افزوده نحوه اجرای قانون برعهده سازمان امور مالیاتی گذاشته شده است. براساس این ماده مؤیدان مکلفند ترتیب ارائه شده توسط سازمان امور مالیاتی را در اجرای این قانون رعایت نمایند.

در همین راستا و تاکنون سازمان امور مالیاتی در یک فرآیند چهارم‌رحله‌ای قانون مالیات بر ارزش افزوده را برای بخش وسیعی از فعالان اقتصادی به اجرا گذاشته است. در مرحله اول چهار گروه از فعالان اقتصادی مشمول اجرای این قانون شدند کلیه واردکنندگان، کلیه صادرکنندگان، کلیه فعالان اقتصادی با فروش سه میلیارد ریال بالاتر و در سال ۱۳۸۶ و کلیه فعالان اقتصادی با فروش یک میلیارد و دویست و پنجاه میلیون ریال و بالاتر در پنج ماهه اول سال ۱۳۸۷. مشمولین این مرحله از ۱ مهرماه ۱۳۸۷ ملزم به رعایت قانون شدند در این مرحله جمعاً ۲۱۵۵۰ مؤید ثبت نام کردند.

۱. بخشنامه - مورخ ۱۳۸۷/۷/۲۳ به شماره ۷۲۰۹۰ نظر به اینکه در رابطه با دستور ریاست محترم جمهوری مبنی بر بررسی مشکلات، رفع نگرانی‌ها و ایجاد رضایت‌بخشی کلیه اصناف محترم کشور با هماهنگی وزارت بازرگانی و سایر دستگاه‌ها و سازمان‌های مرتبط به‌ویژه مشارکت و بهره‌گیری از نظرات نمایندگان اصناف مختلف مؤیدان، مبنی بر اینکه دستور مزبور شامل کلیه مؤیدان قانون موضوع خواهد بود، مطرح می‌شود. لذا بدین وسیله ضمن تأکید بر اطلاعیه شماره ۷۰۷۲ مورخ ۱۳۸۷/۷/۲۱ این سازمان در رابطه با اصناف کشور، به اطلاع می‌رساند که اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده در رابطه با واردکنندگان، صادرکنندگان و سایر فعالان اقتصادی مطابق دستورالعمل‌های صادره، مکلفان به‌قوت خود باقی است و مؤیدان مزبور مکلف به اجرای قانون یاد شده خواهند بود.

در مرحله دوم اجرای قانون کلیه اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی صرف‌نظر از میزان فعالیت، که مشمول مرحله اول ثبت نام در نظام مالیات بر ارزش افزوده نشده بودند و همچنین شاغلین فعال در هر یک از موضوعات مندرج در بند «الف» ماده (۹۶) قانون مالیات‌های مستقیم بجز فعالیت‌های معاف موضوع ماده (۱۲) قانون مالیات بر ارزش افزوده مشمول اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده شدند. در این مرحله دوازده گروه شغلی از ۱ مهرماه سال ۱۳۸۸ به نظام مالیات بر ارزش افزوده پیوستند و در مجموع ۵۰۲۵۱ مؤید ثبت نام کردند.

در مرحله سوم از اجرای این قانون کلیه فعالان اقتصادی با فروش سه میلیارد ریال و بالاتر در سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ و کلیه فعالان اقتصادی با فروش بالای دو میلیارد ریال (به‌صورت اختیاری) ثبت نام کردند. در این مرحله در کل ۸۴۲ مؤید ثبت نام کردند و مشمولین این مرحله از ۱ فروردین ماه سال ۱۳۸۹ ملزم به رعایت قانون مالیات بر ارزش افزوده شدند.

فراخوان مرحله چهارم ثبت نام مشمولین قانون مالیات بر ارزش افزوده با همکاری برخی از دستگاه‌های ذیربط برای گروه دوم از اصناف موضوع بند «ب» قانون مالیات بر ارزش افزوده که در دوازده گروه شغلی دسته‌بندی شده بودند، انجام گرفت. مقرر شد مشمولین این مرحله از ۱ مهرماه سال ۱۳۸۹ ملزم به رعایت مفاد قانون شوند. در مرحله چهارم ۵۲۱۷ مؤید در فراخوان ثبت نام کردند. در این چهار مرحله می‌توان گفت که مشمولین و فعالان اقتصادی مورد نظر بندهای «الف» و «ب» ماده (۹۶) قانون مالیات‌های مستقیم ثبت نام شده‌اند. این گروه از مشمولین از نظر تعداد حدود یک‌چهارم از مشمولین قانون مالیات بر ارزش افزوده را تشکیل می‌دهند، اما

به‌لحاظ سطح درآمد مالیاتی از محل این قانون این گروه‌ها بیشترین سهم از مجموع درآمد مالیات بر ارزش افزوده را تأمین خواهند کرد. سازمان امور مالیاتی در برنامه‌های اعلامی خود بیان کرده است که در مجموع سه مرحله فراخوان ثبت نام دیگر، غیر از چهار مرحله ذکر شده اعلام خواهد شد. در مرحله پنجم برخی دیگر از صاحبان مشاغل موضوع بند «ب» ماده (۹۶) قانون مالیات‌های مستقیم، در مرحله ششم کلیه اشخاص حقوقی و در مرحله هفتم نیز کلیه مشاغل موضوع بند «ج» ماده (۹۶) قانون مالیات‌های مستقیم ثبت‌نام خواهند شد.

در هر مرحله و قبل از اعلام فراخوان‌ها سازمان امور مالیاتی با هدف ایجاد تعامل حداکثری با مؤیدان و اصناف به‌عنوان عاملین وصول مالیات در سیستم مالیات بر ارزش افزوده اقدام به برگزاری کارگروهی متشکل از نمایندگان سازمان امور مالیاتی، وزارت بازرگانی و شورای عالی اصناف کرد. در این کارگروه مجموعه اقداماتی (مانند برگزاری سمینارهای آموزش در سراسر کشور، ارائه بسته‌های آموزشی و راهنمایی به اتحادیه‌های سراسر کشور، برگزاری جلسات و نشست‌های مشترک و متعدد با اتحادیه‌های مشمول این قانون، اعلام آمادگی برای برگزاری کلاس‌های آموزشی برای اصناف مختلف، برگزاری جلسه با حضور وزیر امور اقتصادی و دارایی، رئیس و اعضای شورای اصناف، رؤسای دوازده‌گانه اتحادیه‌های مشمول مرحله چهارم، رؤسای سازمان‌های امور مالیاتی، مشاور رئیس‌جمهور در امور اصناف و ...) طرح‌ریزی و با هدف اطلاع‌رسانی و ایجاد تعامل با مؤیدان به اجرا گذاشته شد.

اما موضوعی که روند اجرای مرحله‌ای قانون را با اختلالی مواجه کرده و

مشکلاتی را برای برخی از مؤدیان و سازمان امور مالیاتی به وجود آورده این است که برخی از مشمولین مرحله چهارم مانند اصناف و فروشندگان طلا و جواهرات یا طرح برخی از مسائل خواستار تغییر روند اجرای این قانون برای صنف خود شدند و در این راستا اعتراضاتی را بیان نموده، بعضاً دست به اعتصاب زدند.

با مطرح شدن چالش‌های اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده در صنف طلا و جواهر، این موضوع با درخواست فعالان صنف مذکور در کمیسیون اقتصادی مطرح شد. کمیسیون اقتصادی پس از برگزاری جلسه کارشناسی با حضور فعالان صنف طلا و جواهر فروش، کارشناسان و مسئولین سازمان امور مالیاتی و کارشناسان مرکز پژوهش‌های مجلس در روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۹/۷/۱۹، درخواست تشکیل کارگروه تخصصی توسط مرکز پژوهش‌ها برای بررسی دقیق ابعاد موضوع شد. اعضای این کارگروه در کمیسیون اقتصادی بدین ترتیب تعیین شد: برخی از فعالان صنف طلا و جواهر فروش و رؤسای صنف^۱ چند تن از نمایندگان عضو کمیسیون اقتصادی، مسئولین و کارشناسان سازمان امور مالیاتی کشور، کارشناسان مرکز پژوهش‌های مجلس، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی براساس تصمیم کمیسیون اقتصادی، کارگروه مذکور را تشکیل داد. در مجموع چندین جلسه کارشناسی برای بررسی ابعاد موضوع مذکور در محل مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی و معاونت مالیات بر ارزش‌افزوده سازمان امور مالیاتی با حضور اعضای کارگروه تشکیل شد^۲.

۱. مرکز پژوهش‌ها در مجموع با تشکیل ۶ جلسه کارشناسی در محل مرکز پژوهش‌ها و معاونت مالیات بر ارزش‌افزوده، موانع اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده در صنف طلا و جواهر فروشان را مورد بررسی قرار داده است. این جلسات به ترتیب در روزهای مورخ ۱۳۸۹/۷/۲۱، ۱۳۸۹/۷/۲۲، ۱۳۸۹/۷/۲۳، ۱۳۸۹/۷/۲۴ و ۱۳۸۹/۷/۲۵ با حضور کارشناسان مربوط تشکیل شده است. ترکیب اعضای جلسات فوق به‌ترتیب زیر بوده است:

در این گزارش سعی شده است در کنار بیان اهمیت اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده و جایگاه آن در نظام اقتصادی، برخی از دغدغه‌ها و موانع اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده در صنف طلا و جواهر فروشان و همچنین دلایل اعتراض برخی از اصناف (برای نمونه صنف فروشندگان طلا و جواهر) مورد بررسی قرار گیرد. در ادامه نیز ضمن بررسی ادله سازمان امور مالیاتی، نظرات کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس درخصوص موضوعات مطرح شده در جلسات کارشناسی

۱. نمایندگان و فعالان صنف طلا و جواهر
- محمد کشتی آرای (رئیس اتحادیه صنف طلا و جواهر، نقره، سکه و صرافیه کشور)
- تقی‌محمد فرهادی (رئیس شورای اصناف کشور)
- محمد وفادی (رئیس اتحادیه صنف طلا و جواهر و نقره و سکه و صرافیه تهران)
- مهدی طاهر حکاک (نایب رئیس اتحادیه صنف طلا و جواهر، نقره، سکه و صرافیه تهران)
- سید افرام آیدین (نایب رئیس اتحادیه صنف طلا و جواهر، نقره، سکه و صرافیه تهران)
- علی‌اکبر سیمپلی (اقتصادشکر و استاد دانشگاه)
- میکائیل کریمی (معاون هیئت امنای بازار و فعال صنف طلا و جواهر)
- محمد رضا جعفریان (نماینده جامعه انجمن‌های اسلامی بازار)
- برخی از فعالان صنف طلا و جواهر در رده‌های شغلی مختلف (مسعود یزدانی، حسین عزیزیان، مرشدی زاهدی (تنگبار)، احمد فیض (فروغ‌فروش)، حمید فرخی (تولیدکننده و عضو کمیسیون فنی اتحادیه) و...)
۲. نمایندگان و مسئولان سازمان امور مالیاتی کشور
- علی حسگری (رئیس سازمان امور مالیاتی کشور)
- محمد قاسم پناهی (مدان مالیات بر ارزش‌افزوده سازمان امور مالیاتی کشور)
- سیدمحسن احمدی (مدیر کل دفتر نظارت بر امور اداری قانون مالیات بر ارزش‌افزوده)
- محمد سیمپلی (مدیرکل مالیات بر ارزش‌افزوده استان تهران)
۳. حاکم‌الاسلام و مسئولین علاقه‌مندان محلی، مقدم عضو کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی
۴. عباس همتی (پژوهشگر و استاد دانشگاه شهید بهشتی تهران) و محمد تقی‌زاده مرغان (عضو شورای پژوهش‌گره و بخش عمومی مقر سلطنت اقتصادی)
۵. مدیران و کارشناسان مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

کارگروه تعیین شده توسط کمیسیون اقتصادی، بیان شده است.

۲. اهمیت اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده و جایگاه آن در نظام اقتصادی

گسترش تعهدات دولت در عرصه اقتصادی و اجتماعی و تلاش در جهت تحقق اهدافی چون: رشد اقتصادی، ثبات قیمت‌ها، افزایش اشتغال و توزیع عادلانه درآمد، هزینه‌های دولت‌ها را با روند صعودی مواجه کرده است. تأمین مالی چنین هزینه‌هایی منابع درآمدی بالابنی را می‌طلبد. از این منظر درآمدهای مالیاتی با توجه به ویژگی‌های خاص خود می‌توانند نقش مهمی را در تأمین هزینه‌های دولت‌ها ایفا کنند. علاوه بر این، اعمال سیاست‌های مالی با هدف متأسس کردن تخصیص منابع، نحوه توزیع درآمدها و اعمال برخی از سیاستگذاری‌ها در بخش‌های مختلف اقتصادی می‌تواند از مجرای نظام مالیاتی متشکل امکانپذیر شود.

با توجه به اهمیت بیان شده برای نظام مالیاتی و درآمدهای مالیاتی در هر اقتصاد بررسی برخی از شاخص‌های عملکردی مالیاتی بیان‌کننده این واقعیت است که در اقتصاد ایران نظام مالیاتی نتوانسته است از ظرفیت‌های بالقوه اقتصادی برای کسب درآمدهای مالیاتی بهره‌برداری بهینه داشته باشد. متوسط عملکرد شاخص نسبت درآمدهای مالیاتی به تولید ناخالص داخلی طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۶ در اقتصاد ایران معادل ۷/۰۲ درصد بوده است. این درحالی است که برخی از بررسی‌های صورت گرفته در اقتصاد ایران نسبت یاد شده را در سال‌های ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۰ میلادی و بدون احتساب پرداختی بی‌سهمی‌های اجتماعی در درآمدهای مالیاتی،

حدود ۱۲/۴ درصد در اقتصاد ایران برآورد کرده است.^۱

شاخص دیگری که بیان‌کننده سهم درآمدهای مالیاتی در تأمین هزینه‌های جاری دولت می‌باشد، سهم درآمدهای مالیاتی (با احتساب مالیات بر عملکرد نفت) از کل هزینه‌های جاری دولت است. بررسی متوسط این شاخص برای اقتصاد ایران طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۷، نشان می‌دهد که متوسط نسبت مذکور طی سال‌های یاد شده معادل ۳۹/۱ درصد بوده است. این امر نشان می‌دهد که نظام مالیاتی نتوانسته است با استفاده از ظرفیت‌های مالیاتی موجود در اقتصاد کشور درآمدهای مورد نیاز برای تأمین مخارج دولت را تأمین کند.^۲

در اکثر کشورها ساماندهی نظام‌های مالیاتی با توجه به هدف‌های ذکر شده (افزایش انکای بودجه دولت به درآمدهای غیرنفتی و همچنین شناسایی مؤدیان بالقوه و افزایش شفافیت اقتصادی) با اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده دنبال شده است.

هر نظام اقتصادی دو هدف عمده را از اجرای مالیات بر ارزش‌افزوده دنبال می‌کند. اولی گسترش پایه مالیاتی و نهایتاً افزایش سطح درآمدهای مالیاتی و دومی ایجاد مکانیسم‌های شفاف‌کننده مبادلات اقتصادی و ثبت آنهاست. در اقتصاد

۱. عباس مریم‌سازار و آیت زاین، برآورد ظرفیت بالقوه اقتصادی مالیات در اقتصاد ایران، فصلنامه تخصصی مالیات، سازمان امور مالیاتی کشور، دوره جدید، ش دوم، ۱۳۸۷.
۲. فیه در بررسی نحوه عملکرد نظام‌های مالیاتی و بررسی و تحلیل شاخص‌های ذکر شده باید همه جوانب و ملاحظات ازجمله تعاریف متفاوت ارائه شده برای درآمدهای مالیاتی در اقتصادهای مختلف را مورد نظر داشت. برای مطالعه بیشتر در این خصوص (وضعیت نسبت درآمدهای مالیاتی از تولید ناخالص داخلی) در کشورهای مختلف، رجوع کنید به: سیجوراد پورنظیم و مکاران، بررسی عوامل مؤثر در وصول درآمدهای مالیاتی در سیستم مالیاتی ایران، پژوهشنامه اقتصادی، ش ۲، تابستان ۱۳۸۱.

ایران نیز سیستم مالیات بر ارزش افزوده با نرخ ۳ درصد (۱/۵ درصد عوارض و ۱/۵ درصد نرخ مالیاتی) به اجرا گذاشته شده است. مقایسه نرخ مالیاتی قانون مالیات بر ارزش افزوده با قانون قبلی (قانون موسوم به جمعیه عوارض) بیان کننده این واقعیت است که نرخ های مالیاتی در دو قانون یاد شده یکسان بوده و تغییری نکرده است، بنابراین می توان استنباط کرد که در مرحله اول هدف قانونگذار کسب درآمدهای بیشتر یا اتکا به نرخ های بالا نبوده، بلکه هدف مهمتر شناسایی پایه های مالیاتی و شفاف سازی اطلاعات اقتصادی بوده است.

نظام مالیات بر ارزش افزوده برای اولین بار در سال ۱۹۴۸ میلادی توسط کشور فرانسه به اجرا گذاشته شد و تا سال ۱۹۶۰ میلادی کشور دیگری از این سیستم مالیاتی استفاده نکرد، اما در دهه ۱۹۶۰ با انتخاب این نظام توسط برخی از کشورها (مانند برزیل، دانمارک، سوئد، آلمان و هلند) گستره این نظام مالیاتی در جهان توسعه پیدا کرد. پذیرش و اجرای این نظام در جهان با روند رو به رشدی مواجه بود و در آغاز سال ۲۰۰۵ میلادی، ۱۳۶ کشور جهان این نظام مالیاتی را پذیرفته و به مرحله اجرا گذاشته اند.^۱ اکنون بیش از ۱۶۰ کشور از کشورهای جهان نظام مالیات بر ارزش افزوده را اجرا می کنند.^۲

مالیات بر ارزش افزوده نوعی مالیات چند مرحله ای است که به کالاها و خدمات

۱. فرهاد طهماسبی و نادر آرپه، آشنایی با کشورهای مجری نظام مالیات بر ارزش افزوده، سازمان امور مالیاتی، دفتر طرح مقررات بر ارزش افزوده، مردادماه ۱۳۸۵.

۲. جادو حسابدار، مالیات بر ارزش افزوده از الف تا ی، شبکه اخبار اقتصادی و دارایی ایران (www.dadshd.com)، ۱۳۸۵/۷/۲۰ و مسامحه مسوخ ۱۳۹۷/۷/۲۱ طی عسکری رئیس سازمان امور مالیاتی کشور با شبکه خبر صداوسیما جمهوری اسلامی ایران.

تعلق می گیرد و منظور آن اخذ مالیات از اضافه ارزش کالاهای تولید شده یا خدمات ارائه شده در مراحل مختلف تولید و توزیع است. این نوع مالیات، گاهی مالیات بر مصرف نیز نامیده می شود و از آنجا که مصرف و مخارج مصرفی معمولاً نوسانات محدودی دارد، لذا این نوع مالیات دارای درآمدهای پایداری برای دولت خواهد بود. با توجه به ساختار اقتصاد ایران و وابستگی آن به درآمدهای نفتی و همچنین وابستگی مخارج بودجه ای^۱ به این درآمدها و ضرورت اصلاح ساختار پرمخاطره مذکور، یکی از کام های اولیه، اصلاح نظام مالیاتی به واسطه برقراری مالیات بر ارزش افزوده بوده است. براساس این اجرای قانون مذکور به عنوان یک ضرورت انکارناپذیر و اولین مرحله در راستای بالا بردن شفافیت فعالیت های اقتصادی و ثبت آنها در دستور کار سیاستگذاران اقتصادی کشور قرار گرفته است.

بررسی عملکرد اجرای این قانون برای برخی از فعالان اقتصادی در مراحل اول تا سوم فراخوان نشان دهنده این است که در هفت دوره مذکور وصولی مالیات و عوارض از محل ۱/۵ درصد سایر کالاها و خدمات در سال ۱۳۸۷ معادل ۵۷۳۲ میلیارد ریال بوده است. این رقم در سال ۱۳۸۸ به ۲۸۱۲۸ میلیارد ریال افزایش یافته است و از ابتدای سال ۱۳۸۹ تا پانزدهم مردادماه نیز وصولی از این محل معادل ۱۸۰۲۷ میلیارد ریال شده که در مجموع طی دوره یاد شده معادل ۵۲۰۰۰ میلیارد

۱. وابستگی اقتصاد ملی به درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت و گاز و به تبع آن وابستگی بودجه های سنواتی به درآمدهای نفتی از ویژگی های مهم اقتصاد ایران به شمار می رود. طی سالهای ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۸ به طور متوسط ۳۸/۷ درصد از بودجه عمومی دولت از محل درآمدهای مالیاتی تأمین شده و سهم درآمدهای مالیاتی از کل هزینه های جاری دولت در سالهای ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۸ به ترتیب معادل ۳۰/۴، ۳۰/۶، ۳۰/۸ و ۳۰/۸ درصد بوده است (برآورد مطابق از داده های آماری بانک مرکزی و گزارش های عملکرد مالی دولت در سالهای مختلف).

ریال از محل این قانون وصول شده است.

با توجه به اینکه مالیات بر ارزش افزوده:

۱. درآمد مالیاتی مستمیری را برای دولت به وجود می آورد.
۲. منجر به شفاف شدن جریان مبادلات اقتصادی و کاهش حجم اقتصاد زیرزمینی می گردد.
۳. در مقایسه با سایر مالیات ها آثار سوء تخصیصی کمتری دارد. انتظار می رود که قانون مالیات بر ارزش افزوده به طور کامل اجرا شود و موانعی که پیش روی آن وجود دارد، به تدریج و با ایجاد اعتماد میان مؤدیان مرتفع شود.

۳. مقاومت ها و برخی چالش های پیش روی اجرای قانون

همان طور که در بخش های قبل نیز اشاره شد مطابق مفاد ماده (۱۸) قانون مالیات بر ارزش افزوده مؤدیان مکلف شدند به ترتیبی که سازمان امور مالیاتی کشور تعیین و اعلام می کند نسبت به ارائه اطلاعات درخواستی و تکمیل فرم های مربوطه اقدام و ثبت نام نمایند. با توجه به رویکرد اتخاذ شده از طرف سازمان امور مالیاتی درخواست اجرای مرحله ای این قانون، در هر مرحله اقدامات مشخصی برای طیف های گسترده ای از مؤدیان به لحاظ اطلاع رسانی، برگزاری جلسه ها و سمینارهای آموزشی، مکاتبه با اتحادیه ها و اصناف برای ارائه برخی از بسته ها یا دوره های آموزشی انجام گرفته است. با این حال برخی از فعالان اقتصادی با بیان برخی از چالش ها و دغدغه های خود نگرانی خود را از چگونگی اجرای قانون اعلام کرده اند. در این مدت برخی از دغدغه ها و مسائل و مشکلات مطرح شده توسط برخی از فعالان اقتصادی و اصناف

با برگزاری نشست ها و جلسات توجیهی و تبیین موضوع توسط سازمان امور مالیاتی حل و فصل شده است، اما بخشی از چالش های مطرح شده توسط برخی از اصناف حل و فصل نشده و در برخی از موارد این مسائل منجر به تعطیلی و یا اعتصاب برخی از اصناف شده است.

فراخ از برخی ایرادات و نواقص احتمالی موجود در قانون مالیات بر ارزش افزوده یا رویه ها و دستورالعمل های اجرایی آن، چند گروه در مواجهه با این قانون دچار برخی ابهامات شده و مقایسه هایی را در برابر اجرای آن نشان داده اند:

۱. برخی از فعالان اقتصادی به دلیل ابهامات احتمالی در فهم قانون یا برخی از رویه های اجرایی آن، علیرغم آگاهی از فواید و آثار مثبت ناشی از اجرای این قانون در اقتصاد کشور و شفاف سازی فعالیت های اقتصادی با اجرای قانون مشکل داشته اند. این گروه اغلب با مذاکره، تفهیم، تغییر رویه های اجرایی و یا تشریح سیستم های اجرایی موجود، اقناع می شوند و در فرآیند اجرا به مجری قانون کمک کرده اند.

۲. برخی دیگر از مؤدیان با طرح برخی از دغدغه های صفتی و مرتبط با کسب و کار خود بر این باورند که در فرآیند تدوین این قانون جزئیات و ویژگی های برخی از فعالیت های اقتصادی لحاظ نشده و در نهایت قانون و یا برخی از بخشنامه ها و دستورالعمل های اجرایی آن، از بررسی های کارشناسی لازم برخوردار نبوده اند. این گروه خواستار بازنگری و اصلاح رویه های اجرایی یا برخی از مفاد قانون می باشند.

۳. طیف دیگر مخالف این قانون گروهی از فعالان اقتصادی مرتبط با بخش های اقتصاد سیاه یا اقتصاد زیرزمینی می باشند. این گروه اساساً اجرای این قانون را با

توجه به ویژگی‌های شفاف‌سازی و ثبت دقیق فعالیت‌های اقتصادی آن، برخلاف منافع اقتصادی نامشروع و غیرقانونی خود می‌دانند. تنها راه مقابله با مشکلات ایجاد شده توسط این طیف اصرار بر اجرای کامل قانون است. زیرا هدف این گروه برچیدن هر نوع سازوکار قانونی است که منجر به بروز شفافیت اقتصادی در نظام اقتصادی کشور می‌شود. زیرا این گروه در فضای غیرشفاف می‌توانند به منافع نامشروع و مخربکننده نظام اقتصادی کشور دست یابند.

در رابطه با مشکل طیف اول از فعالان اقتصادی می‌توان گفت که هم قانونگذار و هم مجریان می‌توانند با برگزاری برخی از جلسات کارشناسی و کالبدشکافی چالش‌های مطرح شده، مشکلات این گروه را از راه مذاکره و مباحثه ذینفعان با سازمان امور مالیاتی حل و فصل کنند که عملکرد سازمان امور مالیاتی در برگزاری دوره‌های آموزشی برای صنوف مختلف مؤید این رویکرد است.

در این گزارش سعی شده به بررسی مشکلات گروه دوم از فعالان اقتصادی پرداخته شود که خواستار توجه بیشتر به برخی از ویژگی‌های خاص اقتصادی و ماهیت بازار کالاهای مورد مبادله آنها هستند. فروشندگان طلا و جواهر از این گروه هستند.

۴. دلایل اعتراض صنف طلا و جواهر

طبق اظهارات اعضای صنف طلا و جواهر، این صنف با اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده و پرداخت مالیات مشکلی ندارند. از نظر ایشان وضع مالیات بر ارزش‌افزوده بر کل زنجیره دایوستان طلا، از زمان ورود طلای خام به چرخه مبادلات

تا زمان ورود به مغازه خرده‌فروشی، هیچ مشکلی ندارد. اصل مشکل هنگامی رخ می‌دهد که طلا بین خرده‌فروش و مصرف‌کننده نهایی مبادله می‌شود و بر این مبادله به‌طور تکراری مالیات وضع می‌شود.

برای روشن شدن موضوع، توجه به چرخه دایوستان طلا مفید است. از نظر قانونی طلای خام به دو طریق عمده وارد زنجیره می‌شود: واردات و بانک مرکزی. سپس طلای خام در کارگاه ذوب می‌شود و به اشکال مختلف در اختیار معاهدات قرار می‌گیرد. معاهدات از بازار سنگهای قیمتی مورد نیاز را تهیه کرده و با استفاده از خدمات مخراج‌کار و آبکار، طلا را برای فروش در مغازه آماده می‌کند و در نهایت مصرف‌کننده این طلا را خریداری می‌کند. شایان ذکر است که در اغلب مراحل فوق طلا دایوستان نمی‌شود و فقط پالت کاری که روی طلا انجام می‌گیرد حلقه‌های پرداخت می‌شود.

این گروه براساس استدلال‌های ارائه شده معتقدند که ضروری است اجرای این قانون برای آنها بر پایه اجرت فروش صورت گیرد:

«با توجه به ماهیت طلا در اقتصاد ایران و نوع گردش مردم به این کالا می‌توان گفت که طلا در اقتصاد کشور ما در حکم دارایی است. براین اساس ضروری است برخورد مالیاتی با این کالا همانند سایر دارایی‌ها مانند (زمین، سهام و ...) باشد.

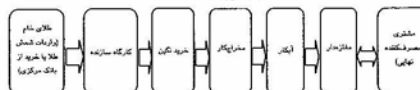
شمش طلا (واردات شمش طلا یا خرید آن از بانک مرکزی) پس از طی مراحل مختلف تولید توسط فروشنده به مصرف‌کننده نهایی فروخته می‌شود. محاسبه مالیات بر ارزش‌افزوده طلا با مکانیسم مورد نظر قانون مالیات بر ارزش‌افزوده در فرآیندهای مختلف تولید مبادلات در هر مرحله تا تحویل به مصرف‌کننده نهایی آن بر پایه ارزش کل طلا مشکلی ایجاد نمی‌کند. اما با توجه به معاملات معاوضه‌ای متعدد طلا بین

مصرف‌کننده و معاهدات (فروشنده طلا)، اگر در این‌گونه معاملات پایه مالیات بر ارزش‌افزوده، کل ارزش طلا لحاظ شود، مشکلاتی را در بازار این کالا ایجاد می‌کند.

صنف فروش طلا و جواهر بر این باور است که با توجه به اینکه سهم بالایی از معاملات صنف مذکور براساس معاوضه طلای کهنه یا طلای نو (بیش از ۸۵ درصد معاملات خرده‌فروشان به‌صورت معاوضه انجام می‌شود)^۱ صورت می‌گیرد، لذا در این مرحله پرداختی مصرف‌کننده نهایی یا خریدار صرفاً در قالب اجرت معامله است و ضروری است پایه مالیات در این نوع از معاملات همان مبلغ اجرت پرداخت شده باشد. نمودار منطبق حاکم بر روابط مبادله‌ای در بازار طلا را نشان می‌دهد.

نمودار زنجیره مبادلات طلا

براساس روابط ذکر شده در نمودار بالا و با توجه به بالا بودن حجم معاملات معاوضه‌ای - به ادعای این صنف - پیشنهاد محاسبه مالیات بر ارزش‌افزوده بر پایه اجرت فروش، می‌تواند بسیاری از مشکلات قابل تصور در این بخش از اقتصاد را مرتفع کند. در این حالت در محاسبه مالیات بر ارزش‌افزوده صنف طلا و جواهرات اگر پایه مالیاتی از ارزش کل طلا به ارزش‌افزوده هر مرحله (یعنی اجرت فروش هر

۱. نامه شماره ۲۷۸۵ مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۸، اتحادیه صنف طلا، جواهر و نقره مشهد، به مجمع محترم امور حسبی نوآوری و خدمات غنی مشهد.

معامله) تغییر یابد، هدف شفاف‌سازی بازار و ثبت دقیق اطلاعات قانون مالیات بر ارزش‌افزوده نیز تحقق خواهد یافت.

به‌طور کلی و با توجه به مطالب بالا می‌توان دغدغه‌ها و چالش‌های فعالان صنف طلا و جواهر را در ارتباط با اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده به‌ترتیب زیر جمع‌بندی کرد:

«روند اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده با توجه به دریافت سه درصد مالیات در هر مرحله بر پایه ارزش کل طلای معامله شده، منجر به بالا رفتن هزینه‌های خرید این کالا شده و در نهایت با دریافت تجمعی مالیات در مراحل مختلف، کسب‌وکار فعالان این صنعت که با قابلیت‌ها و ظرفیت‌های اقتصادی بالایی همراه می‌باشد، دچار رکود و کساد می‌شود. این امر علاوه بر افزایش بیکاری فعالان صنعت طلا و جواهر کشور مشکلات اقتصادی و اجتماعی دیگری نیز در پی خواهد داشت.

«با توجه به پیچیدگی‌ها، تنوع و شرایط خاص معاملات درون‌صنعتی و درون‌صنعتی فعالان طلا و جواهر (اغلب معاملات درون‌صنعتی فعالان این صنف اجرتی است) و همچنین نوسانات قیمتی شدید و برون‌زای طلا و جواهر در فواصل زمانی مختلف، اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده با شرایط قانونی فعلی فعالان صنف طلا را با چالش مواجه می‌کند.

«بی‌اطلاعی و یا کم‌اطلاعی فعالان از جزئیات اجرایی قانون مالیات بر ارزش‌افزوده، عدم توجه فعالان صنف در رابطه با قانون و فرآیندهای اجرایی آن، شکل‌گیری رویه‌های سنتی در معاملات و محاسبات اکثر فعالان صنف طلا و جواهر و... از دیگر دلایل عنوان شده توسط فعالان صنف طلا و جواهر، در ارتباط با موانع و چالش‌های اجرایی این قانون برای فعالان صنف یاد شده بود.

۵. نظر سازمان امور مالیاتی در اجرای قانون

در مقابل استدلال‌های فوق، وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان امور مالیاتی با توجه به مفاد قانون مصوب مجلس بر نکات زیر تأکید دارند:

– مالیات بر ارزش افزوده نوعی مالیات بر مصرف است. منطق حسابداری و مکانیسم اجرایی این قانون ضمن اینکه تأکید بر اخذ مالیات از ارزش افزوده در هر مرحله را دارد، ناچار است برای انتقال تمام مالیات محاسبه شده به مصرف‌کننده نهایی، پایه مالیات در هر مرحله را کل ارزش کالا لحاظ کند تا از مالیات دریافتی هیچ مبلغی به زنجیره تولید (یا واردات) تا مبدأ تحویل به مصرف‌کننده نهایی اصابت نکند. در غیر این صورت ممکن است بخشی از مالیات به برخی از زنجیره تولید تا مصرف‌کننده نهایی انتقال یابد و این امر با محتوای قانون (مالیات بر مصرف) در تضاد است. در این حالت باید توجه کرد که در زنجیره مالیات بر ارزش افزوده، فروشنده‌گان نهایی (ویرین‌داران) و فعالان این صنف کل مالیات ۳ درصد را عملاً از مشتری اخذ می‌نمایند. لذا در حین فروش متوالی (دست به دست شدن کالا تا رسیدن به مصرف‌کننده نهایی) مالیات مأخوذه به نوعی کارگزاری برای دریافت تا مشتری نهایی است که مالیات از جیب او خارج می‌شود. بنابراین دریافت ۳ درصد مالیات در هر مرحله از معاملات، صرفاً ایجاد اعتبار مالیاتی برای مؤدیان واسطه بوده و در نهایت ۳ درصد مالیات نهایی را مصرف‌کننده پرداخت خواهد کرد.

– در خصوص این نکته که حجم بالایی از ارزش طلا و جواهر آلات معامله شده در اقتصاد طلای معارضه‌ای است و این امر ممکن است احتساب مضاعف مالیات بر

ارزش افزوده را برای این بخش از معاملات طلا و جواهرات داشته باشد باید گفت که: در همه کشورها تمام کالاهای قابل بازیافت مانند آلومینیوم، آهن آلات، فلزهای مختلف و طلا دارای این خصوصیت هستند، لذا کنار گذاشتن این بخش از معاملات که غالباً حجم ناچیزی از معاملات را تشکیل می‌دهند، ضمن آن بین بردن شفافیت بازار، زمینه‌های سوءاستفاده را به واسطه برخی از اقدامات حسابداری و خرید و فروش و صورتحساب‌سازی فراهم می‌کند.

– در قانون مالیات بر ارزش افزوده مکانیسم اجرایی به گونه‌ای است که تفاوت در ماهیت کالاها تأثیری در روند اجرای قانون و اخذ مالیات از آن ندارد. به عبارت دیگر قانون مالیات بر ارزش افزوده از حیث اجرا تفاوتی بین کالاهای مختلف قائل نشده است. بنابراین نمی‌توان به واسطه ماهیت طلا، روند اجرای قانون را برای این کالا تغییر داد. ضمن اینکه نحوه اجرای این قانون در سایر کشورها نیز برای طلا بر همین روال است.

– در تمام مراحل و بررسی‌های صورت گرفته در جلسات کارشناسی کارگروه، آراء و نظرات کارشناسان و فعالان رده‌های مختلف شغلی صنف طلا و جواهر دریافت شده است. با بررسی دقیق و جزء به جزء فعالیت رده‌های شغلی مختلف فعالان صنف و طلا و جواهر، تدابیری متناسب با شرایط آنها در اجرای قانون اندیشیده و ارائه شده است.

– با اطلاع رسانی، تشریح فرآیندهای اجرایی، برگزاری دوره‌های آموزشی با ویژگی‌ها و سطوح متنوع و مختلف در شرایط زمانی و مکانی منطقی و متعدد، می‌توان بخشی از مشکلات، چالش‌ها و بدغدغه‌های فعالان صنف طلا و جواهر را در

اجرای قانون برطرف کرد.

سازمان امور مالیاتی برای تحقق اهداف آموزشی این قانون، منابع مالی لازم و امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری متناسب را تدارک دیده است.

جمع‌بندی و پیشنهادها و سیاستی و اجرایی

۱. قانون مالیات بر ارزش افزوده در سال سوم اجرای آزمایشی خود قرار گرفته است. مقرر شده است این قانون پنج سال به صورت آزمایشی اجرا شود و پس از ارزیابی عملکرد، در مورد آن تصمیم نهایی اخذ شود. علاوه بر این، شفاف‌سازی اطلاعات و اجتناب از اقتصاد زیرزمینی جزء آثار مثبت قانون مالیات بر ارزش افزوده است. در شرایطی که برنامه‌های مبارزه با قاچاق کالا، مفاسد اقتصادی و پول‌شویی در جریان است و همگی بر لزوم شفاف‌سازی اقتصاد و اجتناب از پول‌های کثیف و اقتصاد زیرزمینی تأکید دارند، اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده می‌تواند کمک قابل توجهی به بهبود شرایط اقتصادی کشور و فضای کسب و کار کند. طبیعی است که اجرای این قانون در راستای اصلاح نظام اقتصادی، نیازمند همکاری و همیاری تمام آحاد مردم و اصناف کشور است. لذا ضروری است فرآیند اجرای این قانون با عزم جدی دولت در اجرا و همراهی و همکاری مردم و مجلس شورای اسلامی پیش رود تا تشنه‌ای که دو سال قبل با توقف اجرای این قانون حاصل شد، تکرار نشود. بر اساس این پیشنهاد می‌شود اصناف به عنوان مؤدیان موضوع قانون لازم‌الاجرا مالیات بر ارزش افزوده، از مفاد آن تبعیت کرده و برای اجرای صحیح و دقیق آن به دولت کمک کنند. اگر تشکلاتی هم در فرآیند اجرایی قانون یاد شده به وجود آمد در این صورت با همکاری و تعامل دولت نسبت به اصلاح آن مبارزت نمایند.

۲. روش قانونی محاسبه مالیات بر ارزش افزوده (محاسبه مالیات بر ارزش افزوده بر پایه ارزش طلای مورد مبادله) هزینه خرید طلا را در اقتصاد به اندازه نرخ مالیاتی افزایش می‌دهد. ولی این موضوع مبتلا به تمام کالاهاست و نمی‌توان آن را بهانه‌ای برای توقف قانون قرار داد.

۳. مطابق مفاد ماده (۱۲) قانون مالیات بر ارزش افزوده مأخذ محاسبه مالیات، بهای کالا یا خدمت متدرج در صورتحساب است. با فرض واردات قانونی شمش طلا و یا خرید آن از بانک مرکزی و پرداخت مالیات آن در هر مرحله تا رسیدن این کالا به دست مصرف‌کننده نهایی، منطق حسابداری محاسبه قانون مالیات بر ارزش افزوده و حکم قانونی ایجاب می‌کند تا مالیات ارزش افزوده در هر مرحله بر پایه ارزش کل کالای مورد مبادله محاسبه شود.

۴. اگر فرض کنیم پایه مالیات بر ارزش افزوده برای تمام مراحل معاملاتی ارزش کل طلای مبادله شده باشد در این شرایط با توجه به گردش بالای معاملات طلا در طول یک دوره معین، عملکرد مالی بالایی برای هریک از فعالان این صنف ثبت خواهد شد. مالیات بر مشاغل بر مبنای گردش مالی ثبت شده دریافت می‌شود. درحالی که با توجه به ماهیت فعالیت صنف مذکور، عایدی فعالان این بخش صرفاً اجرت معاملات بوده است که در مقایسه با حجم مالی معاملات ثبت شده ناچیز است. برای رفع این مشکل ججید نظر در مبنای محاسبه مالیات بر مشاغل (مالیات بر درآمد) فروشنده‌گان طلا و جواهر ضروری است تا مالیات پرداختی آنها بر مبنای حجم گردش مالی این گروه تعیین نشود که حسب اطلاع خود دولت و سازمان امور مالیاتی در مذاکرات خود با صنف طلا در این باره پیشنهاد شده و موافقت کرده‌اند.

با توجه به مطالب بالا و مباحث مطرح شده در جلسات کارشناسی کارگروه پیشنهاد اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده برای صنف طلا و جواهر به ترتیب زیر آمده است:

- قانون مالیات بر ارزش افزوده مشمول فعالان صنف طلا و جواهر فروش
است. با توجه به اینکه بخش اعظمی از فعالان صنف طلا و جواهر در رده شغلی خردهفروش (ویترین داران) مشغول فعالیت هستند، لذا این گروه موظفند از ۱ مهرماه سال ۱۳۸۹ اجرای این قانون را در معاملات خود مد نظر داشته باشند.

مالیات ۳ درصد در معاملات این رده از فعالان صنف به پایه ارزش کل طلای
میلاده شده تعیین خواهد شد. با توجه به اینکه این گروه قریب به ۸۰ درصد از فعالان صنف طلا و جواهر را تشکیل داده‌اند و فرایند معاملات آنها نسبتاً ساده است، لذا ضروری است تا فعالان صنف طلا و جواهر با ثبت نام، اجرای این قانون را پیگیری نمایند و در صورتحسابهای معاملات خود ارقام مرتبط با این قانون را درج کنند.

- کیفی فروشان یکی از ردههای شغلی صنف طلا و جواهر فروش می‌باشند. این گروه به عنوان رابین بین فعالان صنف مذکور فعالیت می‌کنند. درخصوص این گروه دو حالت متصور است:

الف) انتقال طلای فروخته شده یک رده شغلی به رده شغلی دیگر: در این شرایط با ارائه صورتحسابهای طرف ارائه‌کننده طلا و جواهر، سه درصد مالیات این معاملات بر پایه سود یا اجرت معامله این رده شغلی محاسبه خواهد شد.

۱. این رقم با استناد به مباحث مطرح شده در جلسات کارشناسی کارگروه که از طرف کارشناسان حاضر مطرح شده است، آمده است.

ب) فروش طلا به برخی از ردههای شغلی فعال در زنجیره مبادلات صنف طلا:
در این شرایط ۲ درصد مالیات بر ارزش افزوده بر پایه ارزش کل طلای فروخته شده بسته دریافت می‌شود.

۱. **سازندگان طلا و جواهر و آبشده‌فروشان** به عنوان دو رده شغلی دیگر در زنجیره فعالیت‌های صنف طلا و جواهر نسبت به کارمزد دریافتی فعالیت‌های خود مشمول ۲ درصد مالیات بر ارزش افزوده می‌باشند. در صورتی که این دو گروه نسبت به فروش طلا و جواهر اقدام کنند در این صورت سه درصد مالیات بر ارزش افزوده این معاملات بر پایه ارزش کل طلا و جواهر معامله شده وضع و دریافت خواهد شد.
۲. **رده شغلی دیگر در چرخه فعالیت صنف طلا و جواهر، بانکداران** هستند. این گروه درواقع حلقه واسطه خردهفروشان (ویترین داران) با تولیدکنندگان یا سازندگان و آبشده‌فروشان هستند. در عملیات واگذاری یا فروش طلا فعال صنف (بانکدار)، ۳ درصد برپیمانی ارزش کل صورتحساب از خریدار مالیات بر ارزش افزوده دریافت می‌کند. بدیهی است چنانچه در این خرید و فروش قبلاً ۳ درصد مالیات بر ارزش افزوده پرداخت شده باشد به صورت اعتباری عمل می‌شود که جزئیات این امر در دوره‌های آموزشی سازمان امور مالیاتی به فعالان صنف طلا و جواهر قابل ارائه است.

با استناد به مفاد مواد (۱۸) و (۱۹) و (۳۱) قانون مالیات بر ارزش افزوده سازمان امور مالیاتی باید نسبت به طراحی و ارائه صورتحسابهای فعالان صنف در راستای اجرای قانون و رفع موانع احتمالی اقدام نماید. براساس این سازمان امور مالیاتی با همکاری و تعامل فعالان ردههای مختلف شغلی صنف مذکور اقدامات مقتضی را نسبت به طراحی صورتحسابهای (فاکتورهای) مخصوص با ویژگی‌های اطلاعاتی مورد نیاز و خاص

برای فعالان ردههای شغلی مختلف فعالان صنف طلا و جواهر فروش در دستور کار قرار می‌دهد.^۱

۳. با توجه به مباحث کارشناسی صورت گرفته درخصوص برخی از طلا و جواهر آلات آماده خارجی مورد معامله در بازار، در تمام چرخه فعالیت‌های ذکر شده و در ردههای شغلی مختلف، مالیات بر ارزش افزوده معاملات طلاهای ساخته شده وارداتی که غیرقانونی و قاچاق می‌باشند، بر پایه ۳ درصد ارزش کل آنها خواهد بود.

با هدف پیگیری اجرای کامل قانون مالیات بر ارزش افزوده و همچنین رفع برخی از دغدغه‌ها و چالش‌های فعالان صنف طلا و جواهر فروشان در ارتباط با این قانون و تسهیل فرآیندهای اجرایی، برخی موارد به شرح زیر پیشنهاد شده است:

- سازمان امور مالیاتی با اجرای کامل قانون مالیات بر ارزش افزوده و کسب اطلاعات شفاف و دقیق از حجم مبادلات و معاملات صنف طلا و جواهر، ضرورت مالیات بر درآمد (مالیات بر مشاغل) این صنف را در سال آتی طبق رویه سال‌های گذشته (توافقی) تعیین کند.

- سازمان امور مالیاتی بحث اطلاع‌رسانی و تبیین ابعاد اجرایی قانون مالیات بر ارزش افزوده (از طریق رسانه‌های عمومی مانند روزنامه‌ها، رسانه ملی و...) و همچنین آموزش فعالان صنف طلا و جواهر فروش در سراسر کشور را با جدیت و گستردگی بیشتری پیگیری کند.

۱. در راستای اجرای مفاد ماده (۱۸) قانون تجارت مصوب سال ۱۳۱۱، بند هفده ماده (۱) و بند هجده ماده (۲) قانون پولی و بانکی کشور مصوب سال ۱۳۲۱ و با هدف تسهیل در فرایند اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده ضروری است فعالان اقتصادی و دستگاه‌های دولتی مانند سازمان امور مالیاتی در انجام وظایف و تکالیف قانونی خود، مفاد مطرح در سایر قوانین اقتصادی کشور را مد نظر داشته باشند.

- فعالان صنف طلا و نمایندگان اتحادیه‌های آنها نسبت به اجرای کامل قانون اهتمام بیشتری داشته و در این مورد به فعالان صنف یاد شده در سراسر کشور اطلاع‌رسانی لازم را مبذول نمایند.

- فعالان صنف طلا و نمایندگان اتحادیه‌های آنها اجرای این قانون را از ۱ مهرماه سال ۱۳۸۹ در تمام ردههای شغلی علی‌الخصوص فروشندگان جزء (ویترین داران به عنوان بخش اعظم اعضای صنف) پیگیری و عملیاتی نمایند.

منابع و مآخذ

۱. قانون مالیات بر ارزش افزوده، مصوب سال ۱۳۸۷.
۲. بررسی فرایند اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده در ایران و گزارشات اجرایی آن، دفتر مطالعات اقتصادی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۸۳۹۰، ۱۳۸۷.
۳. گزارش ارسالی از طرف معاونت مالیات بر ارزش افزوده به معاونت پژوهشی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۴. عرب‌بازار، عباس و آیت زایر، برآورد ظرفیت بالقوه اقتصادی مالیات بر اقتصاد ایران: فصلنامه تخصصی مالیات، سازمان امور مالیاتی کشور، دوره جدید، شماره ۲، ۱۳۸۷.
۵. پورعظیم، سیجواد و همکاران، بررسی عوامل مؤثر در وصول درآمدهای مالیاتی در سیستم مالیاتی ایران، پژوهشنامه اقتصادی، شماره ۲، تابستان ۱۳۸۱.
۶. طهماسبی، فرهاد و نادر آریا، آشنایی با کشورهای مجری نظام مالیات بر ارزش افزوده، سازمان امور مالیاتی، دفتر طرح مالیات بر ارزش افزوده، مردادماه ۱۳۸۵.
۷. گزارش‌های مالی دولت در سال‌های مختلف و داده‌های بانک مرکزی، (www.cbi.ir).
۸. نامه شماره ۳۷۸۵ مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۸ اتحادیه صنف طلا، جواهر و نقره مشهد به مجمع محترم امور ستانی تولیدی و خدمات فنی مشهد.

۹. قانون پولی و بانکی کشور، مصوب سال ۱۳۵۱.
۱۰. قانون تجارت کشور، مصوب سال ۱۳۱۱.
۱۱. صورتجلسات کارگروه مرکز پژوهش‌ها درخصوص رفع موانع اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده صنف طلا و جواهر فروشان.
۱۲. حسابدار، حامد. مالیات بر ارزش‌افزوده از الف تا ی، شبکه اخبار اقتصادی و دارایی ایران، (www.shada.ir).
۱۳. مساحبه مورخ ۱۳۷۹/۷/۶ طی مسکری رئیس سازمان امور مالیاتی کشور با شبکه خبر صداوسیما جمهوری اسلامی ایران.

شماره مسلسل: ۱۰۴۲۱	شناسنامه گزارش
عنوان گزارش: بررسی چگونگی اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده و چالش‌ها و موانع پیش روی آن (ویرایش دوم)	
نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بخش عمومی)	
تهیه و تدوین: سعید توتونچی‌ملکی	
ناظران علمی: سیدمحمدرضا سید نورانی، سید احسان خاندوزی	
انظارت نظر کنندگان: عباس هشی، محمد تقی نژادعمران	
مناقضه: کمیسیون اقتصادی	
ویراستار تخصصی: —	
ویراستار ادبی: —	
وژمهای کلیدی: —	
تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۹/۱	

وزارت امور اقتصادی و دارایی
 دبیرخانه مرکزی
 ۱۳۸۹ / ۹ / ۱۳
 شماره ۱۷۱۲۲۸

دبیرخانه مرکزی سازمان امور مالیاتی
 ۱۳۸۹ / ۹ / ۱۴
 شماره سرین: ۳۷۷۷۲

بازگشت
 (۱) ملاحظه شد
 (۲) این گزارش برای همه مدیران کل استان
 ریاست اقتصادی و دارایی استانها و استانداریها
 ارسال شد
 هم قوصیه های گزارشات محل آفندش
 اطلاع رسانی، و از او صورتی برآورد
 مورد تأکید اینجاست است
 دغدغه آنکه بارها تذکر داده ام نوشته در
 کار است یعنی مدت کار در اینستای انجام
 هر مرحله و گندی در فواصل است که
 باید از همه اینها برای سببی و ایجابی استعافه
 از عدم ارایه نفاذ حساب تا عدم وارد کردن

